

Asia: VN/16951/2020

Lausuntopyyntö keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Lausunto

Lausun suunnitelmasta allaolevien alaotsikoiden alle

Mikäli vastasit yhtyäsi toisen tahon lausuntoon, täsmennä mistä tahosta on kyse

-

Suunnitelman tavoitteet

1 Suunnitelman tavoitteet - avovastaus

Suunnitelman tarve on taustoitettu selkeillä kuvauksilla EU:n ilmastolain sisällöstä ja komission 55-valmiuspaketin esityksistä, jotta saavutettaisiin 2050 ilmastoneutraalisuus 2050 Pariisin ilmastopimuksen mukaisesti. MTK kannattaa kunnianhimoista kansainvälistä ilmastopolitiikkaa painottaen, että jokaisen maan on tehtävä osuutensa. MTK korostaa, että ollakseen reilu maanomistajille, jäsenmaille ja luonnolle, kansallista suunnitelmaa ohjaavan EU:n valmiuspaketin toimeenpanon tulee perustua 1) luonnontieteellisiin kriteereihin ja 2) kansalliseen laskentaan päästöistä ja poistumista (hiilensidonta).

Taakanjakosektorin päästövähennystavoitteet ja toimet, jotka ovat suunnitelman ydintä, ottavat huomioon Suomelle esitetyt kiristyvät 50 %:n päästövähennykset taakanjakosektorille. Kiristys perustuu BKT/asukas jakotapaan eikä kustannustehokkuuteen, mikä olisi tuotava suunnitelman tavoitteissa kriittisesti huomioon. Kiristyneen taakanjakosektorin päästövähennystavoitteen johdosta päästökuiilu taakanjakosektorin toimille arvioidaan olevan noin 5,6 Mt:n (CO₂-ekv), kun lähtökohtana on 21 Mt nettonielu. Näin nettonielulla on väljennetty päästöjä tuottavien sektoreiden päästövähennystavoitteita, kun ilmastopolitiikan painopisteen tulee olla fossiilisten päästöjen vähentämisessä. MTK korostaa, että maankäyttösektorin nielujen rooli on nähtävä tasapainottavana ja siinä aktiivisen metsien hoidon ja käytön merkitys on ratkaisu, joka jatkuu yli keskipitkän aikavälin.

Liikenne

2a Liikenteeseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

2b Liikenne - avovastaus

Biokaasutavoite edellyttää myötävaikutusta muilla politiikan alueilla, kestävyysvaatimusten lainsäädännössä sekä selkeyttä kestävyysjärjestelmien ohjeistuksessa.

Maatalous

3a Maatalouteen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

3b Maatalous - avovastaus

Kokonaisuudessa maatalouskysymykset ovat oleellisia. Siten suunnitelma on erityisen tärkeä MTK:lle, joka on ilmasto-ohjelmallaan (2018) sekä yhdessä SLC:n kanssa LUKE:lla teettämän maatalouden ilmastotiekartan (2020) avulla esittänyt ratkaisuja ilmastoneutraaliin tulevaisuuteen.

Koska maataloudessa, kuten metsätaloudessa, kasvien yhteyttämällä saadaan luonnollisesti poistettua hiilidioksidia ilmakehästä, taakanjakosektorin näkymää on arvioitava myös pelloilla kehittyvien hiilipoistumien kautta, mikä on suunnitelmassa otettu huomioon. Siten suunnitelman on vahvistettava tai vähintään jätettävä optiot maaperän ja kasvillisuuden hiilensidonnalle kunnianhimon lisäämiseksi. Tämä näkemys on linjassa myös komission 55-valmiuspaketin AFOLU-sektoriesityksen kanssa ja korostaa tarvetta olla rajaamatta maan kasvun merkitystä ilmastopolitiikan ulkopuolelle.

MTK muistuttaa, että rajoittavat toimet, jotka liittyvät maankäyttöön ja kasvillisuuden hyödyntämiseen maanviljelyssä, eivät voi saada sijaa tässä suunnitelmassa. Ensinnäkin hyvistä viljelykäytännöistä säädetään erikseen CAP:n ehdollisuusvaatimuksissa ja kansalliset kasvilajivalinnat ovat osa yhteistä maatalouspolitiikkaa (CAP). Toiseksi viljelysmaille ja ruuantuotannolle on esitetty lukuisia lisätoimia vailla riittävää vaikutusarviointia. Syynä on mittava tietovaje, joka tulisi suunnitelmassa ilmetä paremmin. Tutkimukseen perustuvan suunnitelman kunnianhimon lisäämisen tarve on ilmeinen eikä epävarmuutta saa peittää.

Maatalouden päästövähennysten todentaminen ja ruokaturva

Suunnitelmassa todetaan hyvin (s. 101), että "maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistoimia suunniteltaessa tulee tunnistaa ruuan tuotannon merkitys koko yhteiskunnalle ja varmistaa, että esitettävät toimet eivät uhkaa kansallista ruokaturvaa". MTK muistuttaa, että samalla on varmistettava riittävät tutkimusresurssit vaikutusarviointiin ja kasvihuonekaasuinventarioon siten, että maatalouden vaikutus päästökehitykseen voidaan tulevaisuudessa todentaa kokonaisvaltaisesti ja luonnonmukaisesti.

Suunnitelmaluonnos kuvaa maataloussektorin haastavaa asemaa todeten (s. 66), että “Pääsääntöisesti LULUCF-sektorille on helpompi löytää päästövähennyskeinoja kuin maataloussektorille. Maataloussektorilla keinojen tulisi keskittyä kotieläinten ruuansulatukseen ja lantaan sekä peltojen lannoitukseen liittyviin päästöihin. Näiden toteuttaminen voi olla haastavaa ilman tuotannon vähenemistä.”

MTK muistuttaa, suunnitelmassa on kriittisesti tarkasteltava maan satoisuuden suhdetta lannan ja lannoituksen tai kalkituksen käyttöön, jotka nyt raportoidaan päästöinä samoin kuin hyvien satojen kasvintähteet (s. 69). Laskentaa on suunnitelmallisesti tarkennettava siten, että viljelymenetelmien merkitys maaperäpäästöjen ja biomassan hiilensidonnan erotukseen (nettopäästö) tulee todennettua. Pohjoisen sijainnin takia, 60 asteen pohjoispuolella toteutuva maanviljely vaatii työkalupakkiin mahdollisen laajasti maanmuokkaus- sekä kylvömenetelmiä myös jatkossa. Uupuvat maaperän maalaji- ja tutkitut viljelymenetelmäkohtaiset emissio- ja hiilidioksidit on saatava mahdollisimman pian käyttöön, mikä on suunnitelmassa ja tutkimuksen kautta todettava.

MTK huomauttaa, että satoisuuden ja maan käytön resurssitehokkuuden merkitys jää suunnitelmassa todentamatta tai aliarvioitua. MTK huomauttaa, että satoisuuden kehitys voisi olla ylipäättään merkittävämpää, sillä 2,5 %:n lisäisyys tuntuu turhan vaatimattomalta. Täsmäviljelyyn viittaus on välttämätöntä, mutta vaatisi perustaksi ja edellytykseksi maan kasvukunnon, viljavuuden, kasvinjalostuksen sekä IPM- kasvinsuojelun sekä tasapainoisen, kasvin tarpeenmukaisen lannoituksen merkityksen korostamisen. Näitä maankäytön resurssitehokkuutta ja ilmastokestävyyttä edistäviä toimia kuvaa MTK-SLC:n maaperäohjelma (2021), ja ne ovat edellytyksenä myös 4 promillen aloitteelle, johon viitattu nykytoimena (s. 68).

Suopohjien maatalouskäyttö

Luonnoksen “Entisten turvetuotantoalueiden maatalouskäyttöön siirtymisen rajoittaminen” (s. 106) tekstistä puuttuu perusteita ja määritelmiä. Kyseessä on suunnitelman epäkohta, koska siinä ei kerrota konkreettisia ilmastovaikutuksia tai tarjota markkinavaihtoehtoja tulevaisuuteen. Tutkittua tietoa tarvitaan paljon lisää. MTK myös huomauttaa, että kaikki turvetuotannosta vapautuvat alueet eivät ole paksurpeisiä vaan suuri osa ohutturpeisiä ja ojitettuja lohkoja. Lohkojen hydrologiaa on jo muutettu ja turvekerrosta päältä poistettu. MTK muistuttaa, että potentiaalisia ja yksityisomistuksessa olevia maa-aloja on kuluvalle vuosikymmenellä vapautumassa turvetuotannosta kymmeniä tuhansia hehtaareita ja luonnosteltu teksti rajoittaisi maanomistajan oikeutta päättää alueidensa käytöstä. MTK korostaa, että suopohjien käytössä maanomistajalle tulee jättää vaihtoehtoja kuten metsitys, uusiutuva energia (esim. aurinkopaneelit) ja maatalous.

Tässä yhteydessä MTK myös korostaa, että turve- ja multamaat ovat poudankestäviä ja pystyvät tuottamaan hyviä satoja kuivinakin kesinä, mikä on osa huoltovarmuutta. Lisäksi eloperäiset pellot tarvitsevat puolta vähemmän typpilannoitusta, jonka valmistus ilmakehän typpikaasusta sitomalla

vaatii paljon energiaa, mikä olisi myös otettava huomioon ilmastovaikutuksia arvioitaessa. Typen lähteistä muodostuu dityppioksidipäästöjä, mutta viimeisimpien tutkimustulosten mukaan päästöt ovat hetkittäisiä piikkejä, joihin vaikuttavat sääolot ja mikrobitoiminta. MTK huomauttaa, että suunnitelman tulisi esittää tutkimuksen lisäämistä, jotta viljelyteknisesti päästäisiin estämään typen tappioita takaisin ilmakehään tai vesistöihin.

Peltometsäviljely

Peltometsäviljelyyn (sivulla 111) liittyvä lause ”Peltometsäviljely on vanha viljelytapa, jossa pyritään parantamaan maatalouden toimintaedellytyksiä lisäämällä puita ja pensaita perinteisiin maataloustuotantojärjestelmiin.” luo mielikuvan, että se olisi ollut yleisesti käytetty viljelymenetelmä myös Suomessa. Näin ei kuitenkaan ole. Esimerkiksi maankäyttösektorin ilmastosuunnitelman (MISU) valmistelun aikana on todettu, että peltometsäviljelystä ei ole selkeää käsitystä siitä, mitä se voisi Suomen olosuhteissa olla vaatien lisätyöstämistä.

MTK huomauttaa, että tulisikin mainita peltometsäviljelyn vaativan vielä tutkimusta, tai muuten tuoda esille nykytilanne ja odotukset. Suunnitelmaluonnos lupaa paljon todetessaan, että ”peltometsätalouden avulla voi olla mahdollista parantaa peltojen viljavuutta, vähentää eroosiota ja ravinteiden huuhtoutumista”. Minkä tyyppisestä viljavuudesta on kyse? Entä puiden juurten vaikutukset salaojiin ja mahdollisiin tukoksiin ja sitä myötä pintavirtailun lisääminen?

Maanparannusaineet

Osio, jossa kerrotaan maanparannusaineiden mahdollisuuksista parantaa maaperän hiilivarastoa (sivulla 111), vaatii MTK:n näkemyksen mukaan täydentämistä vaikutusten arvioinnilla tai tilannekatsauksella. MTK huomauttaa, että myös tiedonpuutteet/-tarpeet tulisi suunnitelmassa mainita.

Hiilensidontamarkkinoiden edistäminen

MTK pitää sivun 108 toteamusta ”Hiilensidontamarkkinoiden kehittäminen voisi edistää päästövähennysten aikaansaamista” ponnettoman lakonisena ja kannustaa valtiota edistämään myös maatalousmailla toimivien hiilensidontamarkkinoiden syntymistä. MTK huomioi, ettei asiaan kiinteästi liittyvää EU:n hiiliviljely-/sertifiointialoitetta ole noteerattu käynnissä olevana EU-politiikan kehityskulkuna. Jotta EU-aloitteesta voisi tulla myös suomalaisissa olosuhteissa käytännössä toimiva, tulisi aloitteen valmisteluun osallistua aktiivisesti yhdessä komission kanssa.

Ravitsemussuositukset

Suomen ilmastosuunnitelmaluonnoksessa viitataan ravitsemussuositukseen (sivu 112–113). MTK korostaa, että ilmastokriteerit on erotettava omaksi kokonaisuudeksi terveyskriteerien rinnalle. Ilmastokriteereissä on tunnistettava pohjoiset erityisolot ja nurmipohjaisen ruuantuotannon suhteellinen etu. Suomen oloissa kasvinviljelyn ja karjatalouden yhdistelmällä saavutetaan ilmastokestävin ja resurssitehokkain ruuantuotanto, sillä 1) karjataloudessa ja bioenergiassa hyödynnettävä nurmi kasvaa Suomessa hyvin ja varmasti ylläpitäen pellon kasvukuntoa ja viherpeitteisyyttä; 2) nurmi on merkityksellinen tekijä ruokakasvien viljelykierrossa parantaen niiden ilmastokestävyttä ja 3) karjatalous hyödyntää sadot, joiden laatu ei täytä ruoka- tai juomateollisuuden vaatimuksia epäsuotuisina kasvukausina tai korjuuolosten seurauksena. Ilmasto- ja ympäristönäkökulmasta etuina Suomessa ovat myös runsaat vesivarat ja suhteellisen vähäinen antibioottien käyttö (vain tarpeen mukaan).

Biokaasu laajamittaisena ratkaisuna KAISU:n haasteisiin

MTK huomioi, ettei kansallista biokaasuohjelmaa kokonaisuutena ja siinä esitettyjen toimenpiteiden toimeenpanoa ole todettu sivulla 108 kohdassa Ravinteiden kierrätys ja biokaasu. MTK kuitenkin kiittää, että muutamat tärkeimmistä kansallisen biokaasuohjelman toimenpiteistä on poimittu ja mainittu kyseisessä kohdassa. MTK:n näkemyksen mukaan biokaasuekosysteemien edistämiseksi kokonaisuutena olisi voinut antaa painokkaamman roolin. Nyt esimerkiksi ei ole täysin selvää etenevätkö kaikki kansallisessa biokaasuohjelmassa esitetyt toimenpiteet käytäntöön asti ja miten toimien pidemmän aikavälin vaikuttavuutta mitataan.

Lisäksi MTK toteaa huolestuneena suunnitelman laimean biokaasunurmien kehityksen viitatessaan (s. 105) politiikkaskaarion lisätoimien tuloksena syntyvään pellonkäyttöön (Maanvilja ym. 2021), jossa biokaasunurmiksi suunnitellaan 33 100 ha vuonna 2030 ja 78 500 ha 2040. Merkillepantavaa on, että nämä hehtaarit on suunniteltu vain kivennäismaille. MTK huomauttaa, että biokaasunurmia tarvitaan myös orgaanisille maille ja kysyy miksi suunnitelma ei näe tarvetta ja mahdollisuutta luoda hiiltä sitovaa biokaasunurmimarkkinoita? Tämä ratkaisu mahdollistaisi eloperäisten maiden ilmastokestävän hyödyntämisen biotaloudessa ja ansaitsisi tulla huomioiduksi. Päästövähennyspotentiaali olisi syytä laskea auki.

Rakennusten erillislämmitys

4a Rakennusten erillislämmitykseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

4b Rakennusten erillislämmitys - avovastaus

Suomessa iso osa pientalojen lämmityksestä perustuu kiinteistökohtaiseen puuenergiaan ja puu on täydentävänä lämmönlähteenä. Uusilla järjestelmillä vuositason energiatehokkuus voi olla kymmeniä prosentteja parempi samalla kun ilmapäästöt saadaan paremmin suodatettua. Energiapuun käyttö edistää samalla metsien hoitoa ja ylläpitää niiden kasvua, mikä on myös tässä nähtävä ilmastotoimena.

Työkoneet

5a Työkoneisiin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

5b Työkoneet - avovastaus

MTK esittää, että sivulla 92 käynnistettäväksi esitetty ajoneuvoihin ja vaihtoehtoihin käyttövoimiin liittyvä laaja tutkimusohjelma laajennettaisiin heti alusta alkaen koskemaan myös maa- ja metsätalouden työkoneita.

MTK toteaa, että työkoneiden osalta nykyisiä toimia laajentavat politiikkatoimet eivät sisällä toimijoille käytännössä mitään vaihtoehtoista käyttäytymismallia. Toimenpiteiden toteuttaminen vaikuttaakin ensisijaisesti fiskaaliselta toimelta, jolla on maa- ja metsätalouden harjoittajille kustannuksia nostava vaikutus.

Jätehuolto

6a Jätehuoltoon suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

6b Jätehuolto - avovastaus

-

F-kaasut

7a F-kaasuihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

7b F-kaasut - avovastaus

-

Teollisuus ja muut päästöt

8a Teollisuuteen ja muihin päästöihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

8b Teollisuus ja muut päästöt - avovastaus

-

Kuntien ja alueiden ilmastotyö

9a Kunnille ja alueille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

En ota kantaa tähän osa-alueeseen

9b Kunnat ja alueet - avovastaus

-

Kulutuksen hiilijalanjälki

10a Kulutukseen suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

10b Kulutus - avovastaus

Kulutusperäiset päästöt ja niiden laskenta vaatii tarkennusta. Esimerkiksi ruuankulutuksen päästöt (hiilidioksidin hajoaminen) lasketaan maataloudelle, joka sitoo kulutuksessa vapautuvan hiilidioksidin (mutta jätetään huomiotta). Tämä luo epätasa-arvoisuutta sektorien ja alueiden välille. Ruuantuottajakunnat eivät voi saavuttaa hiilineutraalisuutta kuten ruuankuluttajakunnat.

Julkiset hankinnat

11a Julkisiin hankintoihin suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Tälle osa-alueelle pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

11b Julkiset hankinnat - avovastaus

Toimenpiteissä ehdotetaan tarkasteltavaksi mahdollisuuksia sisällyttää hankintalainsäädännön tavoitteisiin velvoite huomioida ympäristö- ja sosiaaliset näkökohdat. MTK muistuttaa, että ensin on lisättävä vaikutusarviointien laatua ja tarkkuutta eli paikata todettu tietovaje ja sen myötä laskenta sekä ottaa huomioon kotimaisen tuotannon suhteelliset vahvuudet. Maatalouden osalta on nähtävä myös veden saatavuus (3 % vuosivalumasta käytössä), mikä luo suhteellista etua kotimaiselle ruuantuotannolle (suhteellinen vesijalanjälki).

Muut poikkisektorit

12a Muille poikkisektoreille suunnattujen lisätoimien vaikuttavuus

Näille osa-alueille pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

12b Muut poikkisektorit - avovastaus

MTK:n näkemyksen mukaan biokaasuekosysteemien edistämiseksi kokonaisuutena olisi voinut antaa painokkaamman roolin. Nyt esimerkiksi ei ole täysin selvää etenevätkö kaikki kansallisessa biokaasuohjelmassa esitetyt toimenpiteet käytäntöön asti ja miten toimien pidemmän aikavälin vaikuttavuutta mitataan.

Toimenpideohjelma tavoitteiden saavuttamiseksi

13a Toimenpideohjelman vaikuttavuus

Toimenpideohjelmassa pitäisi esittää kunnianhimoisempia toimenpiteitä

13b Toimenpideohjelma - avovastaus

Kunnianhimoa tulisi lisätä kustannustehokkaiden toimenpiteiden valikoimiseksi ja edistämiseksi. Tämä vaatii toimenpiteistä lisää tutkimusta, päästövähennyksistä kustannuksineen. Myös toimien toteutettavuutta ja konkretiaa (esim. markkinat, luonnonolojen merkitys) eri aikajäniteillä tulisi arvioida huomattavasti enemmän, jotta toimien ja suunnitelman luotettavuus paranisi. Priorisointi relevanteimpien ja kustannustehokkaimpien toimien edistämiseksi, jossa otetaan huomioon sosiaalinen oikeudenmukaisuus sekä luonnonolojen riippuvuus ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen, edistäisi suunnitelman ymmärrettävyyttä ja uskottavuutta

13c Mitä lisätoimia ehdotatte tavoitteiden saavuttamisen varmistamiseksi?

Maatalouden tuottavuuteen ja resurssitehokkuuden lisäämiseen tarvitaan täsmäviljelyn edistämistä digitalisaatiolla eli älymaataloudella sekä maan kasvukunnon perusparannuksia (vesitalous, kalkitus) toimen onnistumiseksi. Täsmäviljelyyn siirtymiseen kannustaminen on välttämätöntä, mutta vaatisi perustaksi ja edellytykseksi maan kasvukunnon, viljavuuden, kasvinjalostuksen sekä IPM-kasvinsuojelun ja tasapainoisen täsmälannoituksen merkityksen korostamista. Pohjoisen sijainnin takia, 60 asteen pohjoispuolella, toteutuva maanviljely vaatii työkalupakkiin mahdollisen laajan kokoelman maanmuokkaus- sekä kylvömenetelmiä myös jatkossa. Vaihtoehtoja on pidettävä tarjolla, joiden hyödyntäminen päätetään lohko- ja vuositasolla. Tätä edesauttamaan tarvitaan laajempaa panostusta tutkimukseen monien menetelmien kohdalla eri puolella Suomea, jotta saadaan kaikki maalajit otettua huomioon.

Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

14 Suunnitelman ympäristö-, talous- ja sosiaaliset vaikutukset

Suunnitelman politiikkatoimissa tulisi painottaa pitkäjänteisyyttä ja ennakoitavuutta. Eri ilmastotoimien vaikutusarviointit ovat puutteellisia tai uupuvat, sekä päästövaikutuksiltaan että markkinamahdollisuuksiltaan, mikä vaikeuttaa ympäristövaikutusten lisäksi taloudellisten ja sosiaalisten vaikutusten arviointia.

Muita huomioita

15 Muita huomioita

-

16 Voiko organisaationi osaltaan edistää ilmastosuunnitelman tavoitteiden saavuttamista?

Kyllä

Pietola Liisa

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry - ympäristöjohtaja